

HETI-tiedepasta

Koiran sterilisaatio - hyödyksi vai haitaksi?

Katariina Mäki

Koiran sterilisaatio tehdään tavallisimmin poistamalla urokselta kivekset ja nartulta kohtu sekä munasarjat, jolloin keho ei enää tuota sukuhormoneja. Tutkimukset raportoivat sterilisaatiolle sekä terveyttä edistäviä vaikutuksia että terveystriskejä. Sukelletaanpa hetkeksi tutkimusten pariin.

Sterilisaatiosta voi koitua selkeää hyötyä..

Yleisin testosteronierityksestä johtuva vaiva on suurentunut eturauhanen, jota esiintyy noin 80 %:lla kastroimattomia uroksia. Suurin osa tapauksista on harmittomia ja oireettomia. Kastroiminen estää liikakasvun ja saa jo kasvaneen eturauhasen pienenemään.

Kastrointi poistaa myös kivessyövän riskin. Kiveskasvaimet ovat melko yleisiä vanhemmilla, kastroimattomilla uroksilla, mutta suurin osa niistä on hyvälaatuisia. Kivessyöpään kuolee harvempi kuin yksi sadasta kastroimattomasta uroksesta. Tois- tai molemminpuolinen piilokiveksisyys kuitenkin nosti erään tutkimuksen mukaan kasvainriskiä yli 13-kertaiseksi. Syövän toteaminenkin on hankalampaa, jos kives on vatsaontelossa. Jos kivekset poistetaan, niihin ei voi enää kehittyä kivessyöpää.

Narttujen sterilisaation yleisin terveyshyöty on kohtutulehdusriskin poistuminen. Ruotsissa lähes 23 % sterilioimattomista nartuista sairastui jossain elämänsä vaiheessa kohtutulehdukseen. Korkean riskin rotuja olivat berninpaimenkoira, pitkäkarvainen collie, rottweiler, cavalier kingcharlesinspanieli ja kultainennotaja. Hyvien hoitotulosten vuoksi vain neljä sadasta tapauksesta johti kuolemaan. Kaikista sterilioimattomista nartuista yksi sadasta kuolee kohtutulehduksen seurauksena.

Pahalaatuisten nisäkasvainten riski pienenee suuresti, jos nartun munasarjat poistetaan ennen 2,5-vuoden ikää. Nisäkasvaimet ovat narttujen yleisimpiä kasvaimia, joita todettiin 40 %:lla 6-12 -vuotiaita bokserinarttuja (suurin osa sterilioimattomia). Nisäkasvaimia esiintyi erityisesti myös cockerspanieleilla, englanninspringerspanieleilla ja mäyräkoirilla. Niistä 50-60 % on pahanlaatuisia.

Sterilisaatio poistaa jo ennestään hyvin pienen (max. 0,5 %) riskin kohtu-, kohdunkaula- ja munasarjasyöpiin sekä pienentää riskiä perianaalifisteliin eli anaalifurunkuloosiin; nartuilla riski on tosin jo valmiiksi puolet pienempi kuin uroksilla. Perianaalifistelin riskirotuja ovat saksanpaimenkoira ja irlanninsetteri.

Sterilisaatio estää myös nartun valeraskaudet ja saattaa poistaa uroksen harrastaman ei-toivotun merkkailun ja astumisen.

..mutta siitä voi olla myös haittaa

Itse leikkaukseen ja anestesiaan liittyy aina esimerkiksi verenvuodon tai tulehduksen riski. Erilaisia komplikaatioita on tutkimuksesta riippuen raportoitu 18-23 %:ssa sterilisaatioita; vakavia riskejä, joista suurin osa nartuilla, 1-4 %, ja kuolemaan johtavia 0,1 %.

Lisäksi tutkimuksissa on raportoitu seuraavia haittavaikutuksia:

- * Jos uros tai narttu steriloidtiin ennen yhden vuoden ikää, luusyövän (osteosarkooma) riski kaksinkertaistui. Rottweilereilla riski kasvoi tällöin uroksilla jopa 3,8- ja -nartuilla 3,1-kertaiseksi, ja luusyöpään sairastui tällaisista nartuista joka neljäs ja uroksista hieman useampi. Luusyöpä on erityisesti keskikokoisten ja suurten koirien ongelma, ja sillä on huono ennuste.
- * Yksi neljästä kultaisestanoutajasta, yksi kolmesta akitasta ja yksi kolmestatoista tanskandogista sairastuu elämänsä aikana kilpirauhasen vajaatoimintaan. Sterilisaatio kolminkertaisti kilpirauhasen vajaatoiminnan riskin.
- * Sterilisaatio aiheutti virtsankarkailua 4-20 %:lle steriloituja narttuja (muilla osuus oli 0,3 %). Ongelmaa voidaan useimmissa tapauksissa hoitaa lääkityksellä.
- * Sterilisaatio nosti narttujen virtsarakontulehdusten riskiä kolmin- tai nelinkertaiseksi ja lisäsi myös emätintulehduksen riskiä. Varsinkin ennen puberteettia steriloiduilla nartuilla riski ulkosynnyttimien epänormaaliin kehittymiseen kasvoi.
- * Sterilisaatio kaksinkertaisti pienen riskin sairastua virtsarakon ja virtsaputken syöpään. Normaalisti nämä kattavat vain noin prosentin koirien kaikista syövästä. Riskirotuja ovat airedalenterrieri, beagle ja skotlanninterrieri, kun taas saksanpaimenkoiralla riski on keskimääräistä alhaisempi.
- * Kastroidi nelinkertaisti riskin sairastua eturauhassyöpään, tosin riski oli alun perinkin hyvin pieni eli puolen prosentin luokkaa. Eturauhassyöpä on useimmilla koiraroduilla erittäin harvinainen; vain bouvierilla on raportoitu kasvaneesta riskistä.
- * Sterilisaatio johti uroksilla kolminkertaiseen ja nartuilla 1,6-2 -kertaiseen ylipainon riskiin. Ylipaino taas altistaa muille sairauksille. Steriloiduilla koirilla oli, ehkä juuri ylipainon vuoksi, kaksinkertainen riski polven ristisiteen repeämiseen. Toisaalta ylipaino voidaan helposti estää ruokavaliolla.
- * Sterilisaatio lisäsi riskiä ortopedisiin ongelmiin, esimerkiksi lonkkadysplasiaan ja patellaluksaatioon. Sukuhormonit vaikuttavat luuston massan ja rakenteen ylläpitoon. Eri luiden kasvulevyt sulkeutuvat eri aikaan, ja kesken kasvukauden tehty sterilisaatio viivästyttää sulkeutumista. Luut, joissa kasvu on sterilisaation aikaan vielä kesken, voivat kasvaa suhteettoman pitkiksi luuston muihin osiin verrattuna, mikä saattaa vaikuttaa luuston ja nivelten kestävyys.
- * Kuten naisilla, myös nartuilla on uroksia suurempi todennäköisyys saavuttaa poikkeuksellisen pitkä elinikä. Munasarjojen poisto nartun ensimmäisten neljän ikävuoden aikana poisti tämän elinikäedun.
- * Sterilisaatio nosti sydämen hemangiosarkooman (verisuonesta lähtenyt pahanlaatuinen sidekudoskasvain) riskiä uroksilla 1,6-kertaiseksi ja nartuilla yli viisinkertaiseksi. Nartuilla myös pernan hemangiosarkooman riski kasvoi. Hemangiosarkooma on koirilla yleinen, ja se on myös kuolinsyynä yleinen esimerkiksi salukilla, ranskan- ja englanninbulldogilla, irlanninvesispanielilla, sileäkarvaisella- ja kultaisellanoutajalla, bokserilla, afgaaninvinttikoiralla, englanninsetterillä, skotlanninterrierillä, bostoninterrierillä ja saksanpaimenkoiralla.
- * Steriloiduilla koirilla oli 27-38% suurentunut riski rokotusreaktioihin. Alttiita olivat erityisesti kääpiökoirat ja muut pienet koirat sekä bokserit, englanninbulldogit, lhasa apsoit, weimarinseisojat,

eskimokoirat, kultaisetnoutajat, basset houndit, welsh corgit, siperianhuskyt, tanskandoggit, labradorinnoutajat, dobermannit, pitbullit ja akitat. Sekarotuisilla riski oli pienempi, mikä johtune niiden heterogeenisyydestä.

* Sekä nartut että urokset olivat steriloituina aggressiivisempia ihmisiä ja muita koiria kohtaan, ja steriloidut nartut olivat pelokkaampia ja arempia kosketukselle. Steriloiduilla koirilla esiintyi myös jatkuvaa haukkumista enemmän kuin sterilioimattomilla. Toisaalta myös rotu- ja sukupuolieroja on: esimerkiksi sterilioimattomilla dobermanninartuilla esiintyi muista roduista poiketen enemmän aggressiivisuutta kuin steriloiduilla.

* Sterilisaatio edesauttoi ikääntyvän koiran etenevää, kognitiivista heikkenemistä. Tällainen koira saattaa eksyä tutussa paikassa, sen uni-valve -rytmi muuttuu ja sisäsiisteys unohtuu. Myös sosiaalinen kanssakäyminen ihmisten kanssa saattaa muuttua. Sukuhormoneilla on hermostoa suojaavia vaikutuksia - ihmisillä on todettu estrogeenin suojaavan naisia Alzheimerin taudilta.

Onko tutkimuksiin uskomista?

Lisääntymistieteiden erikoiseläinlääkäri, eläinlääketieteen tohtori Merja Dahlbomin mukaan hemangiosarkooma, rokotusreaktiot, sydänmuutokset ja patellaluksaatio ovat suomalaisessa potilasaineistossa sterilisaation riskeinä vieraita. Suomessa koira steriloidaan usein vasta aikuisena, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa steriloidaan rutiininomaisesti jo puolivuotiaita koiria. Dahlbom viittaa opaskoiriin, jotka jatkavat tehokasta työuraansa 10-12 vuotiaiksi, ja ovat aina steriloituja ja kastroitujia.

Meillä yleisimmät sterilisaatiosta aiheutuvat ongelmat ovat virtsan pidätyskyvyttömyys, lihomistaipumus ja erityisesti karvapeitteen huono laatu (joka ei liene varsinainen terveysriski). Muita haittoja on hyvin vähäisessä määrin. "Rutiininomaisten sterilaatioiden ja kastraatioiden määrää tulisi silti vähentää, koska tarpeettoman kivun tuottamista tulee elänsuojelullisista syistä välttää", Dahlbom linjaa. Hän kertoo, että Norjassa terveiden koirien sterilaatioleikkaukset on kielletty kokonaan.

Leikkausta harkittaessa tulee ottaa huomioon koiran ikä, sukupuoli ja rotu sekä omistajan tai hoitajan resurssit huolehtia leikkaamattomasta ja toisaalta leikatusta koirasta.

Lähteet:

Sanborn 2007. Long-Term Health Risks and Benefits Associated with Spay/Neuter in Dogs.

Kirjallisuuskatsaus.

Serpell 2010. HETI ry:n seminaari koirien käyttäytymisestä 15.5.2010 Helsinki.

Ware ja Hopper 1999. Cardiac tumors in dogs: 1982-1995. J. Vet. Intern. Med. 13(2): 95-103.

Waters ym. 2009. Exploring mechanisms of sex differences in longevity: lifetime ovary exposure and exceptional longevity in dogs. Aging Cell 8(6):752-755.

HETI-tiedepalstalla kerrotaan koirien jalostukseen ja hyvinvointiin liittyvistä tutkimustuloksista ja ajankohtaisista asioista. Palstaa ylläpitää Caniksen yhteistyökumppani Kokonaisvaltaisen koiranjalostuksen tuki - HETI ry, jonka päämääränä on edistää eettisten näkökohtien huomioonottamista koiranjalostuksessa ja parantaa tulevien koirasukupolvien terveyttä ja hyvinvointia lisäämällä yleistä tietotaitoa koiranjalostusasioissa. Yhdistys seuraa alan tutkimusta, järjestää koulutuspäiviä sekä tuo tutkimustuloksia ymmärrettävinä jokaisen kiinnostuneen saataville. Tutustu yhdistykseen internetissä osoitteessa www.koiranjalostus.fi.